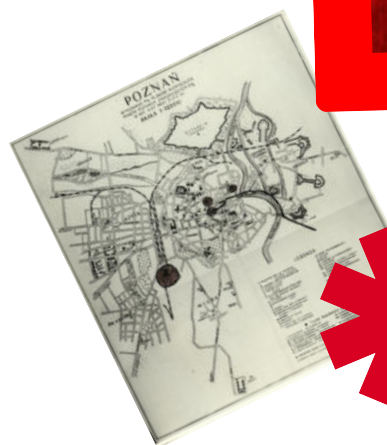

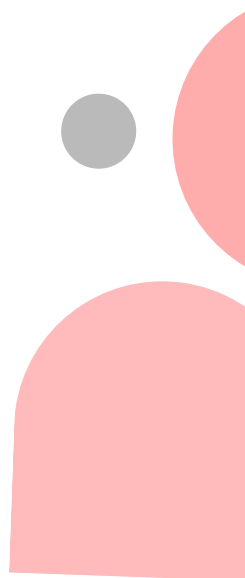
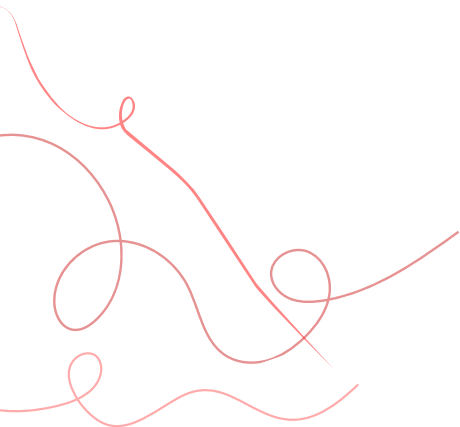
POWSTANIE WIELKOPOLSKIE PO KÓRNICKU

UDZIAŁ KOMPANII KÓRNICKICH W WALKACH O WOLNOŚĆ
1918–1919

Jan Suszczyński

Zadanie publiczne
współfinansowane ze
środków
Ministerstwa Obrony
Narodowej

POWSTANIE WIELKOPOLSKIE PO KÓRNICKU

UDZIAŁ KOMPANII KÓRNICKICH
W WALKACH O WOLNOŚĆ
1918-1919

Opracowanie:
Jan Suszczyński

Wydawca:
Stowarzyszenie Pasjonat

Oprawa graficzna i przygotowanie do druku:
Jan Suszczyński

Współfinansowano ze środków Ministerstwa Obrony Narodowej jako część projektu
„Śladem kompanii kórnickich - historia na kółkach” Stowarzyszenia Pasjonat,
w ramach konkursu "Historia i tradycje oręza polskiego”.

Kórnik 2025

Zadanie publiczne
współfinansowane ze
środków
Ministerstwa Obrony
Narodowej

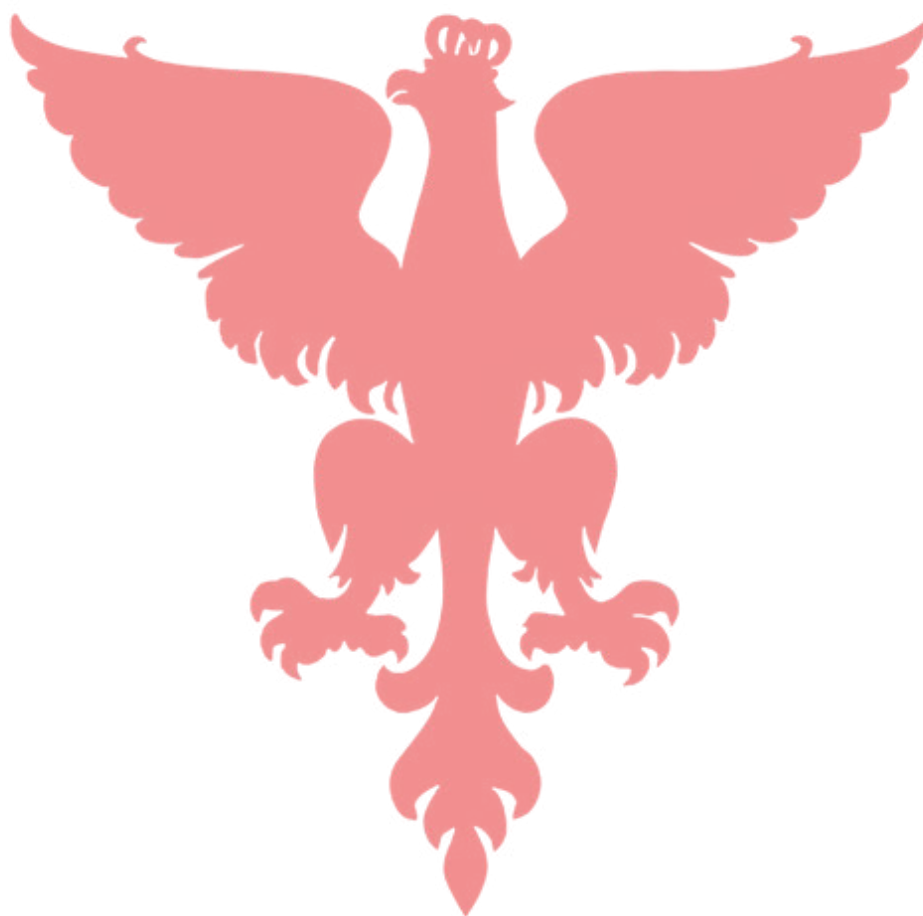

... ku pamięci Powstańców Wielkopolskich
ziemi kórnicko-bnińskiej

Spis treści

1. OD AUTORA	5
2. PO I WOJNIE ŚWIATOWEJ	7
3. PIELEGNOWANIE POLSKOŚCI I PATRIOTYZMU	9
4. WALKI W POZNANIU	10
5. KOMPANIE KÓRNICKIE W STRUKTURACH BATALIONU ŚREMSKIEGO	12
6. ZBĄSZYŃ	14
7. LESZNO	20
8. RAWICZ	24
9. PO POWSTANIU	30
10. HISTORIA PEWNEGO OŁTARZA Z KÓRNIKA	31
11. HISTORIA PEWNEJ SKRZYNI Z KÓRNIKA	32
12. O AUTORZE	36
13. BIBLIOGRAFIA	37
14. ŹRÓDŁA INTERNETOWE	37

Od autora

Powstanie Wielkopolskie na trwałe wpisało się w kalendarz najważniejszych polskich uroczystości patriotycznych. Od 2021 roku, dzięki wieloletnim staraniom środowisk i działaczy z Wielkopolski, 27 grudnia obchodzimy Narodowy Dzień Zwycięskiego Powstania Wielkopolskiego – święto państwowe upamiętniające triumf, który odmienił losy regionu i całej odradzającej się Rzeczypospolitej.

Uczestnicząc w licznych wydarzeniach związanych z wielkopolskim zrywem niepodległościowym, można dostrzec pewną charakterystyczną prawidłowość. Wielu mieszkańców regionu zna ogólny przebieg powstania, rozumie jego znaczenie i chętnie bierze udział w uroczystościach organizowanych na poziomie wojewódzkim czy ogólnopolskim. W tej zbiorowej pamięci brakuje jednak często elementu „indywidualnego zakorzenienia” – wiedzy o tym, jak powstanie wyglądało w rodzinnych miejscowościach, na ulicach, którymi chodzimy na co dzień, w miejscach, które mijamy, nie zdając sobie sprawy z ich rangi.

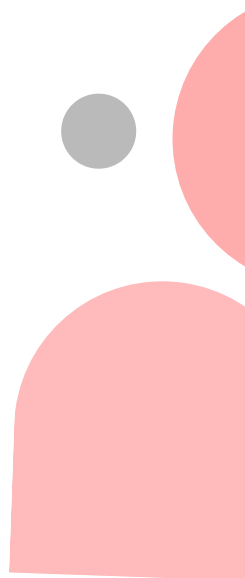
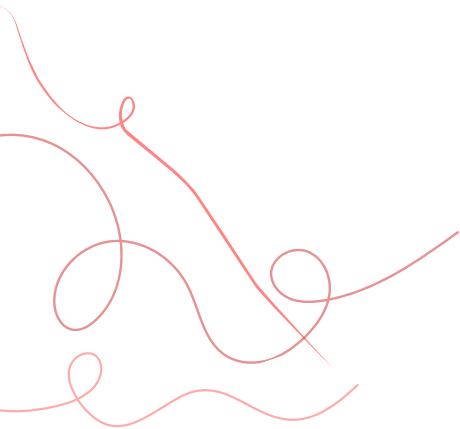
Tymczasem dzieje Powstańców Wielkopolskich z okolic Kórnik i Bnina, walczących jako kompanie kórnickie, to materiał na pełnometrażowy film historyczny. Ich wkład w zwycięstwo powstania był ogromny i niejednokrotnie okupiony najwyższą ofiarą. Mimo to pamięć o kompaniach kórnickich – zarówno lokalna, jak i ponadlokalna – pozostaje zaskakująco skromna. Choć pamięć o kompanii jest symbolicznie obecna w postaci tablic, pomników i ceremonii składania kwiatów, świadomość ich historycznych dokonań wśród lokalnej społeczności jest wciąż niewielka.

Z potrzeby przywracania tej pamięci narodziły się wieloletnie działania Stowarzyszenia Pasjonat. Poprzez liczne inicjatywy staramy się popularyzować wiedzę o kompaniach kórnickich i ich udziale w Powstaniu Wielkopolskim. Stworzyliśmy interaktywną grę terenową „Śladem kompanii kórnickich”, opartą na platformie geocachingowej, oraz wystawę „Ładuj... Cel... Pal!”, prezentującą umundurowanie i wyposażenie powstańców z Kórnik i okolic. Oddawana w Państwa ręce publikacja jest pierwszym, tak kompleksowym zbiorem informacji, dotyczących działań kompanii kórnickich. Jej celem jest przedstawienie tej niezwykle ciekawej historii w sposób przystępny, uporządkowany i atrakcyjny wizualnie. Bogaty materiał fotograficzny, liczne grafiki oraz przejrzysta forma mają zachęcić do poznania losów kórnickich powstańców i wypełnić lukę w dotychczasowych opracowaniach.

W publikacji opisano i usystematyzowano genezę tworzenia oddziałów powstańczych w Kórniku i Bninie, udział kompanii kórnickich w walkach o Poznań oraz w działaniach na terenie Wielkopolski. Zebrano i uporządkowano rozproszone dotąd informacje, tworząc spójny obraz wydarzeń rozgrywających się w latach 1918–1919 w Kórniku i okolicach. Uzupełnieniem są ciekawostki i mniej znane epizody związane z regionem i powstaniem, zebrane podczas wieloletniej działalności Stowarzyszenia Pasjonat oraz badań autora.

Niech ta publikacja stanie się inspiracją do dalszych poszukiwań, odkrywania lokalnej historii oraz przywracania należnej pamięci Powstańcom Wielkopolskim z Kórnik i okolic.

Jan Suszczyński,
Przedstawiciel Stowarzyszenia Pasjonat

Po I Wojnie Światowej i wybuchu rewolucji w Niemczech nastroje w Wielkopolsce były bardzo różne. Polacy siłą wcieleni do armii niemieckiej wracali właśnie do domu na zbliżające się święta Bożego Narodzenia. Żołnierze korzystali z otrzymanych przepustek lub dezertowali ze swoich jednostek. Właśnie takie rewolucyjne nastroje można było odczuć również w Kórniku. Korzystając z kłopotów okupanta Polacy organizują zbrojne powstanie.

Rada Robotnicza w Kórniku

Sylwester Gawrych

Przewodniczący

Stanisław Celichowski

Wiceprzewodniczący

10.11.1918 r.

Uzyskanie w Poznaniu przez Sylwestra Gawrycha zgody na rozpoczęcie rewolucji w Kórniku.

11.11.1918 r.

Zwołanie wiecu niepodległościowego w Sali Domu Przemysłowego (obecnie Plac Niepodległości 7) (godz. 13:00) i powołanie lokalnej władzy rewolucyjnej - Rady Robotniczej (złożonej wyłącznie z Polaków).

11.11.1918 r.

Przejęcie poczty w Kórniku i zawiadomienie przez Sylwestra Gawrycha władz w Poznaniu i Berlinie o powstaniu Rady Robotniczo-Żołnierskiej.

11.11.1918 r.

Powołanie Rady Żołnierskiej składającej się z dezertarów i żołnierzy narodowości polskiej przebywających na urloпах.

Pocza w Kórniku w 1918 r.

12.11.1918 r.

Rozbrojenie przez S. Majchrzyckiego, S. Pohla, M. Olsztyńskiego i R. Królikiewicza posterunku żandarmerii w Kórniku, gdzie zdobyto 24 karabiny i amunicję.

12.11.1918 r.

Powołanie Związku Włościan, którego zadaniem jest wybór Rady Chłopskiej składającej się z 12 członków. Przewodniczącym dr Zygmunt Celichowski.

Rada Żołnierska

Marian Trawiński

Przewodniczący

Rada Robotnicza

- lokalna władza w warunkach rewolucji;
- utworzona wyłącznie z Polaków, 11.11.1918 r.;
- powstaje również w Bninie, jednak całkowicie podlega ona Radzie Robotniczo-Żołnierskiej w Kórniku.

- utworzona z dezertarów i przebywający na urloпах żołnierzy armii pruskiej 11.11.1918 r.;
- głównymi działaczami byli por. dr S. Celichowski, sierż. sztab. S. Pohl, ppor. A. Olsztyński, A. Malinowski i sierż. B. Pudelski;
- przyłączona do Związku Rad Robotniczych i Żołnierskich Rzeszy Niemieckiej 11.11.1918 r.;
- sprawami bezpieczeństwa w Bninie zajmowała się Kórnicka Rada Żołnierska, która delegowała swoich przedstawicieli na posiedzenia Bnińskiej Rady Robotniczej.

Rada Żołnierska

13.11.1918 r. ogłoszenie powstania **Rzeczypospolitej Kórnickiej**, niezależnej od władz powiatowych w Śremie. Kórnik brał udział w zebraniach Rady Żołniersko-Robotniczej w Śremie i należał później do Rady Śremskiej. Zniesiony zostaje system aprowizacji na kartki, który wciąż funkcjonował w wielu innych miejscowościach.

Żołd dla powstańców, w wysokości 4000 marek niemieckich, fundowany jest przez Radę Miejską. 6000 marek niemieckich dołożył Kórnicki Obwód Wiejski. Niestety, zebrana kwota wciąż była absolutnym minimum. Resztę pieniędzy na żołd wypłacała kasa dworska majątku **Hrabiego Władysława Zamoyskiego**.

W Kórniku 15.11.1918 r. organizuje się **całkowicie polski oddział powstańczy** (około 250 ludzi). Dowodzi Marian Trawiński. Powstańcy są w pełni umundurowani i uzbrojeni, a do oddziału przyjmuje się tylko żołnierzy pochodzenia polskiego z minimum rocznym doświadczeniem wojskowym.

Z początkiem grudnia 1918 roku, we wszystkich szkołach obwodu kórnickiego wprowadzono **naukę języka ojczystego** i nauczanie wszystkich przedmiotów w języku polskim.

11.11.1918 r. Sylwester Gawrych udał się do hotelu Bazar, gdzie przebywali polscy posłowie do sejmu pruskiego i parlamentu niemieckiego. Kórniczanin oznajmił politykom o planach rozpoczęcia rewolucji w Kórniku, otrzymując ich poparcie i zgodę na wystąpienie zbrojne. Po powrocie do Kórnika ustalono plan przejścia miasta i sformowano pierwsze grupy interwencyjne.

Rano **12.11.1918 r.** objęto władzę nad miastem i komisariatem obwodowym. Posterunek żandarmerii w Kórniku poddał się bez walki, a lokalna niemiecka administracja została zmuszona do podległości rewolucjonistom. 13.11.1918 r. ogłoszono w Kórniku stan wyjątkowy - mieszkańcy nie mogli opuszczać swoich domów, wprowadzono cenzurę wojskową. Ogłoszono również powstanie Rzeczypospolitej Kórnickiej - organu całkowicie niezależnego od zewnętrznej administracji.

15.12.1918 r. podjęto decyzję o stworzeniu oddziału wojskowego w Kórniku. Na dowódcę pierwszej kompanii kórnickiej wybrano Mariana Trawińskiego (wtedy w stopniu zastępcy oficera).

Ryc. 2. Rozkaz mobilizacji dla Śremu podpisany przez Jana Chłapowskiego
Źródło: Wawrzyniak J. Śrem w małych monografiach (dostęp: 11.10.2025 r.)

Ryc. 3. Hrabia Władysław Zamoyski
Źródło: Historia.Org (dostęp: 24.11.2025 r.)

Ryc. 5. Tajne nauczanie
Źródło: Generator obrazów AI (dostęp: 24.11.2025 r.)

Ryc. 4. Ogłoszenie 27 XII 1918 w Kórniku alarmu dla powstańców z miasta i okolicy - J. Dziewiątkiewicz
Źródło: Wawrzyniak J. Śrem w małych monografiach (dostęp: 11.10.2025 r.)

Szkolenia skautów:

Zajęcia z samarytanki

**Szkolenie gońców
wojskowych**

Podchody, tropienie

Ćwiczenia fizyczne

Musztra wojskowa

Dużą rolę w powstaniu na ziemiach kórnickich odegrała Kórnicka Drużyna Harcerska im. J. Poniatowskiego założona w 1913 roku z inicjatywy Wincentego Wierzejewskiego.

Kórniccy harcerze, wspólnie z drużynami śremskimi, odbywali regularne szkolenia polowe w lasach między Kórnikiem, a Gądkami oraz pod Czmoniem. Szkolono gońców bojowych, służbę łączności oraz służbę sanitarną.

Ryc. 6. Skauci z Kórnika
Źródło: Wawrzyniak J. Śrem w małych monografiach (dostęp: 11.10.2025 r.)

Lasy w okolicy Dziećmierowa

W. Wierzejewski zainicjował założenie w 1913 r. Drużyny Harcerskiej im. Józefa Poniatowskiego w Kórniku

Pielęgnowanie polskości i patriotyzmu

O podtrzymywanie narodowego ducha walki i patriotyzmu, szczególnie wśród młodzieży, dbały organizacje takie jak Harcerstwo czy Towarzystwo Gimnastyczne Sokół. Obie działały oficjalnie, za zgodą władz zaborczych. Instruktorzy ukrywali jednak formę przeprowadzanych zajęć, potajemnie wpajając najmłodszemu patriotyzm i przygotowując ich do zbrojnej walki. Harcerstwo w Kórniku funkcjonuje do dziś, pielęgnując i kultywując pamięć o swoich poprzednikach.

Towarzystwo Gimnastyczne Sokół istniało w Kórniku od wielu lat, jednak od roku 1912 stopniowo zawieszało swoją działalność ze względu na rosnące represje ze strony niemieckiej. W 1913 roku Sylwester Gawrych przystąpił do reaktywowania Towarzystwa Gimnastycznego "Sokół" w Kórniku. Oprócz ćwiczeń i wykładów udzielano lekcji języka polskiego. W lipcu 1914 roku kórnicki "Sokół" zorganizował zjazd okręgowy. Na zlocie stawiło się bardzo mało okolicznych mieszkańców, dając wyraz swojej dezaprobaty dla odtwarzanej organizacji.

Harcerstwo

+

Sokół

=

Praca u podstaw

Walki w Poznaniu

Ochrona hotelu „Bazar”

Rozbrojenie pruskiego wsparcia
na dworcu kolejowym

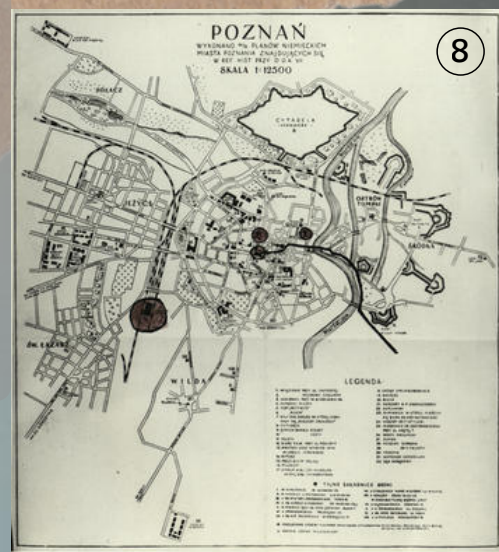
Przejęcie koszar taborów

Szturm na budynek poczty głównej

Po przejęciu władzy nad okręgiem kórnickim kompania kórnicka oczekiwała dalszych rozkazów. Te nadeszły 27.12.1918 roku, gdy z hotelu Bazar w Poznaniu do kórnickich oddziałów zatelefonował Marian Trawiński i Sylwester Gawrych. Po pierwszych strzałach w Poznaniu zarządzono alarm w Kórniku i Bninie. Około godziny 17:00, przed hotelem „Viktoria” w Kórniku (dzisiaj Centrum Stomatologii „Elmed”), stawiała się grupa około 120 powstańców. Po załadowaniu na wozy konne, dostarczone przez okolicznych gospodarzy, oddział wyrusza przez Gądkę, Szczepankowo i Żegrze do Poznania. Prawdopodobnie w Żegrzu do kompanii dołączają Sylwester Gawrych i Marian Trawiński. Od tego momentu kompania kórnicka rezygnuje z transportu konnego i dalszą część drogi kontynuuje przez Berdychowo i Chwaliszewo marszem, w szyku bojowym. W okolicach kościoła św. Rocha kompania zostaje podzielona na plutony, a mniejsza jej część, pod dowództwem Stanisława Celichowskiego, zostaje skierowana do hotelu „Bazar” w celu ochrony Ignacego Paderewskiego i angielskiej misji wojskowej. Do hotelu dociera ok. godz. 22:00. Większa część kompanii kórnickiej, w sile dwóch plutonów, ma za zadanie wspomóc miejscowych powstańców. Jednym z pierwszych zadań jest obsadzenie i zabezpieczenie Dworca Głównego w Poznaniu.

Ryc. 7. Hotel „Bazar”, w którym przebywał Ignacy Jan Paderewski wraz z angielską misją wojskową. Rok 1918
Źródło: Wikipedia (dostęp: 11.10.2025 r.)

Ryc. 8. Plan Poznania z zaznaczonymi punktami strategicznymi. Rok 1918
Źródło: Materiały dotyczące Kórnik i Bnina na przełomie XIX i XX wieku.
Platforma cyfrowa Biblioteki Kórnickiej PAN (dostęp 12.09.2025 r.)

W nocy z **27** na **28.12.1918 r.** na Dworcu Głównym (obecnie dworzec letni, ul. Dworcowa), kompania kórnicka, w sile ok. 50 ludzi, pod dowództwem sierż. Antoniego Serwatkiewicza przejęła wjeżdżający na poznański dworzec pociąg z Gniezna i rozbroiła ok. 800 osobowy bardzo dobrze uzbrojony batalion niemieckiego Grenzschtutzu. W ręce kórnickich powstańców wpadło 37 ciężkich karabinów maszynowych, 800 karabinów, duża ilość amunicji, ale również środki finansowe batalionu, w kwocie 180 000 marek niemieckich. Rano kórniczanie zostali odciążeni na dworcu głównym przez kompanię powstańczą ze Środy Wielkopolskiej.

28.12.1918 r. kompania kórnicka uczestniczyła w obsadzaniu i zabezpieczaniu gmachu głównego Urzędu Pocztowego (obecnie budynek Poczty Polskiej ul. 23 Lutego 26) oraz Arsenалу.

29.12.1918 r. z rana do Poznania dotarł rezerwowy pluton Powstańców Bnińskich, aby wzmocnić 120 osobową kompanię kórnicką i razem uczestniczyć tego dnia w opanowywaniu koszarów niemieckich taborów na Łazarzu (obecnie ul. Ułańska 5).

29.12.1918 r. w godzinach popołudniowych kompania kórnicka powróciła do Kórnika, pożegnana w Poznaniu przez Ignacego Paderewskiego, który wygłosił dla niej specjalne przemówienie na dziedzińcu hotelu Bazar. Kompania została obdarowana za swoje zasługi w walkach o Poznań przez ówczesnego komendanta miasta Poznania J. Maciaszka dziewięcioma karabinami maszynowymi.

Ryc. 9. Koszary taborów kolejowy.
Rok 1918
Źródło: Cyryl (dostęp: 11.10.2025 r.)

Ryc. 10. Dworzec Główny w Poznaniu.
Rok 1918 (obecnie dworzec letni)
Źródło: Cyryl (dostęp: 11.10.2025 r.)

Ryc. 11. Gmach pocztowy główny w Poznaniu
Źródło: polska-org.pl (dostęp: 11.10.2025 r.)

Gmach pocztowy główny

ORG

Kompanie kórnickie w strukturach batalionu śremskiego

31.12.1918 r. przed godz. 6:00 do wyzwolonego już Śreму, (Niemcy poddali miasto bez walki) wchodzi kompania kórnicka, która zostaje rozlokowana w hotelu Victoria (obecnie ul. Poznańska 4 - Kinoteatr "Słonko"). O godz. 9:00 w Śreмі odbywa się uroczysta msza, a po niej defilada z udziałem kompanii kórnickiej. Tego też dnia około godz. 14:00 w budynku przy narożniku śremskiego rynku zebrała się Rada Ludowa, która podjęła decyzję o sformowaniu regularnego batalionu powstańczego. Dowództwo nad oddziałami powierzono Stefanowi Chosłowskiemu. W skład formującej się jednostki weszła **pierwsza kompania kórnicka**, jako **4 kompania batalionu śremskiego**. W przyszłości powstanie jeszcze **druga kompania kórnicka (tzw. bnińska)**, która miała być oddziałem rezerw dla 4 kompanii batalionu śremskiego. Z potrzeby pilnego wsparcia innych odcinków frontowych będzie ona walczyć jako oddzielny oddział powstańczy, tworząc swój własny szlak bojowy.

12

13

14

PIERWSZA KOMPANIA KÓRNIKA
(4. KOMPANIA BATALIONU ŚREMSKIEGO)
Dowódca: sierż. Stanisław Celichowski

W Powstaniu Wielkopolskim walczyły dwie kompanie reprezentujące ziemię kórnicko-bnińską

DRUGA KOMPANIA KÓRNIKA (tzw. bnińska)
(złożona w większości z ochotników bez doświadczenia wojskowego)
Dowódca: Sylwester Gawrych

Stanisław Celichowski

Stanisław Jan Celichowski (ur. 25.09.1885 r. w Bninie) był adwokatem, działaczem politycznym i jednym z uczestników Powstania Wielkopolskiego. Dowodził kompanią kórnicką, która odegrała ważną rolę w działaniach pod Zbąszyniem i Rawiczem.

Po studiach prawniczych w Niemczech i pracy jako adwokat w Wielkopolsce zaangażował się w działalność narodową. W czasie II wojny światowej trafił na emigrację do Wielkiej Brytanii, gdzie wykładał prawo w Oxfordzie i współpracował z polskim rządem na uchodźstwie. Zmarł w 1947 r. w Londynie.

16

15

17

Ryc. 15. Ppor. Stanisław Celichowski - dowódca kompanii kórnickiej, wraz z najmłodszym żołnierzem jego kompanii, 14-letnim Józefem Kuszem

Źródło: Wawrzyniak J. Śrem w małych monografiach (dostęp: 11.10.2025 r.)

Ryc. 16. Stanisław Celichowski w mundurze powstańcy (dostęp: 01.02.2025 r.)

Ryc. 17. Stanisław Celichowski na koniu pod Zbąszyniem

Źródło: Wawrzyniak J. Śrem w małych monografiach (dostęp: 11.10.2025 r.)

Sylwester Gawrych

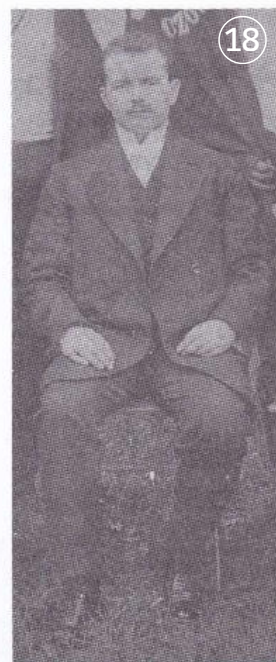
Urodzony 22.11.1886 r. w Gnieźnie, w Kórniku pojawił się w 1912 r. i pracował w „Rolniku”, zajmując się handlem zbożem. W listopadzie 1918 r. zainicjował powstanie kórnickiej Rady Robotniczej, co zapoczątkowało istnienie tzw. Rzeczypospolitej Kórnickiej, działającej do 01.01.1919 r. Był organizatorem i dowódcą drugiej kompanii kórnickiej. 01.01.1919 r. podczas uroczystego wiecu na kórnickim rynku, przy wciągnięciu polskiej flagi na maszt ratusza, Gawrych ogłosił wystąpienie Rzeczypospolitej Kórnickiej z niemieckiego związku rad i jej przyłączenie do odradzającej się Polski, uznając jednocześnie władzę powiatu. Zmarł w 1935 r. w Gnieźnie.

Marian Trawiński

Przyjechał do Kórnika w listopadzie 1918 r., został urzędnikiem gospodarczym w miejscowej majętności. Jako były chorąży armii niemieckiej miał solidne przygotowanie wojskowe. 11.11.1918 r. włączył się w tworzenie Rady Robotniczo-Żołnierskiej, a 27 grudnia uczestniczył w mobilizacji kompanii kórnickiej, oczekując na rozkazy przy kościele św. Rocha. Następnie objął dowództwo 2 kompanii baonu śremskiego. Z oddziałem tym walczył na froncie leszczyńskim, m.in. w potyczce z niemieckim pociągiem pancernym w Kąkolewie (27.01.1919 r.). Krótko dowodził odcinkiem „Osieczna”, po czym ponownie działał w rejonie Kąkolewa i Osiecznej aż do marca 1919 r.

Około 1932 r. przeszedł w stan spoczynku i zamieszkał w Gdyni, gdzie pracował w kapitanacie portu. Za zasługi otrzymał Krzyż Walecznych.

Zmarł w 1963 r. w Gdańsku.

18

Ryc. 18. Sylwester Gawrych

Źródło: TPPW koło Kórnik (dostęp: 05.05.2025 r.)

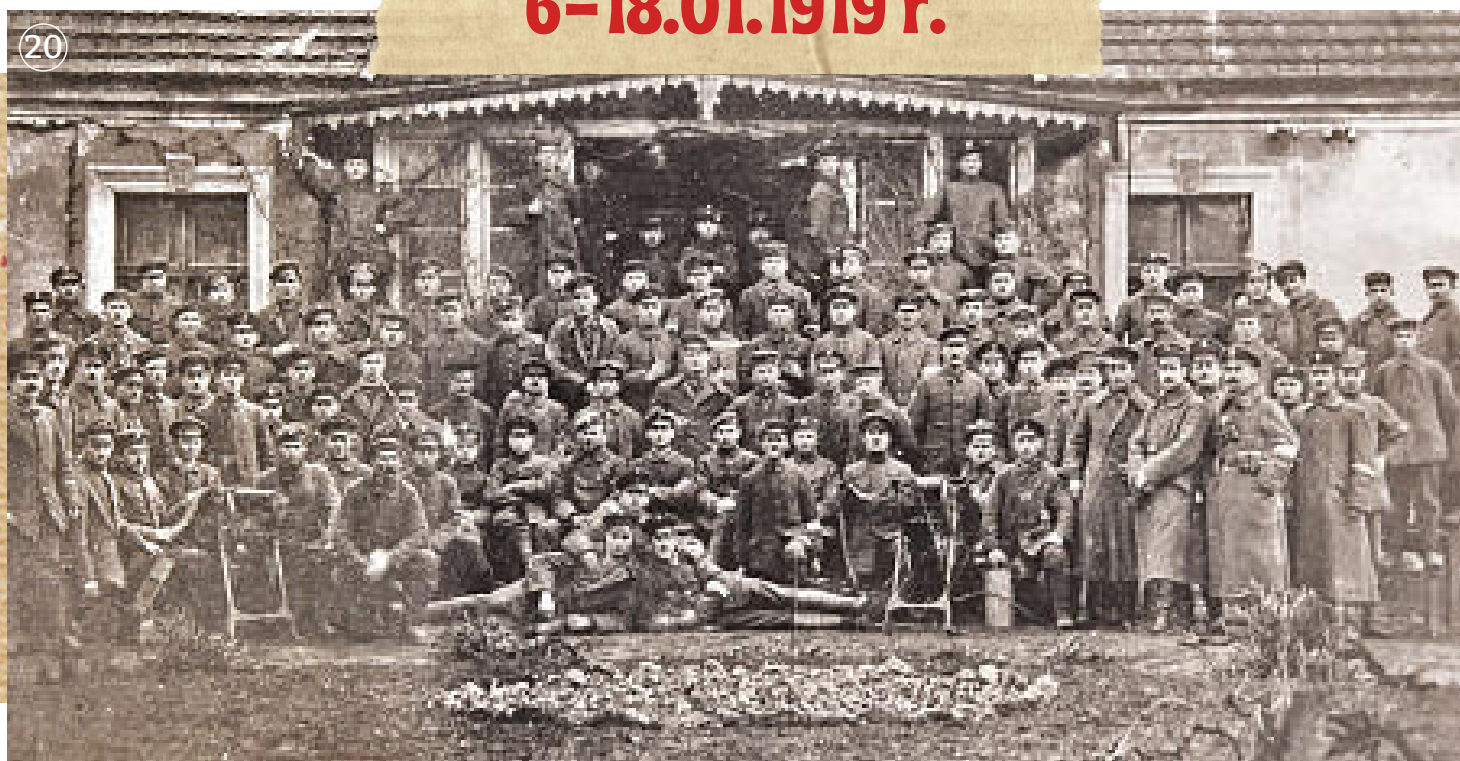
19

Ryc. 19. Marian Trawiński

Źródło: Wawrzyniak J. Śrem w małych monografiach (dostęp: 11.10.2025 r.)

Zbąszyń

6-18.01.1919 r.

Ryc. 20. Pierwsza kompania kórnicka pod Zbąszyniem
Źródło: Wawrzyniak J. Śrem w małych monografiach (dostęp: 11.10.2025 r.)

Ryc. 21. Gniazdo lekkiego karabinu maszynowego MG08/15 pod Zbąszyniem
Źródło: Zbiory własne

Ryc. 22. Powstańcy pierwszej kompanii kórnickiej w Łomnicy
Źródło: Wawrzyniak J. Śrem w małych monografiach (dostęp: 11.10.2025 r.)

Na początku **stycznia 1919 r.** walki Powstania Wielkopolskiego objęły kluczowe punkty regionu, w tym Rawicz, Leszno i Zbąszyń. Szczególne znaczenie miał właśnie Zbąszyń – ważny węzeł kolejowy na trasie Poznań–Berlin, a zarazem miejsce dużych magazynów amunicji z czasów wojny. Mimo aktywności miejscowych Polaków i powstania Rady Ludowej, nie udało się tam pokojowo przejąć władzy.

Powstańcy z okolicznych ośrodków, zwłaszcza z Buku, Opalenicy i Grodziska, podjęli przygotowania do zbrojnego opanowania miasta. **Ppor. Kazimierz Zenkteler** opracował plan zajęcia najważniejszych obiektów – magistratu, poczty i dworca – licząc na szybkie zdobycie cennych zapasów broni. Niemcy jednak wzmocnili garnizon, sprowadzając oddziały Grenzschtzu oraz żołnierzy z Frankfurtu, którzy przygotowali stanowiska karabinów maszynowych i ustawili działa skierowane na kierunki spodziewanego ataku.

4 stycznia pod Zbąszyń dotarł 200-osobowy oddział powstańczy z Opalenicy, lecz pierwsze natarcie na stację kolejową w nocy z 5 na 6 stycznia zakończyło się niepowodzeniem. Niemcy, pewni swojej przewagi, odpowiedzieli następnego dnia ostrzałem artyleryjskim Nowego Dworu. Sytuacja na froncie zbąszyńskim stawała się coraz trudniejsza – właśnie w tym momencie zaczęto kierować tam kolejne oddziały powstańcze, w tym **pierwszą kompanię kórnicką**.

Dlaczego Zbąszyń był tak ważny dla Powstańców Wielkopolskich?

Położony był na przecięciu ważnych linii kolejowych **Poznań-Berlin**;

W planach powstańczych Zbąszyń miał się stać częścią **zachodniej linii obronnej** opartej na Kanale Obrzańskim i Jeziorze Zbąszyńskim (j. Błędno);

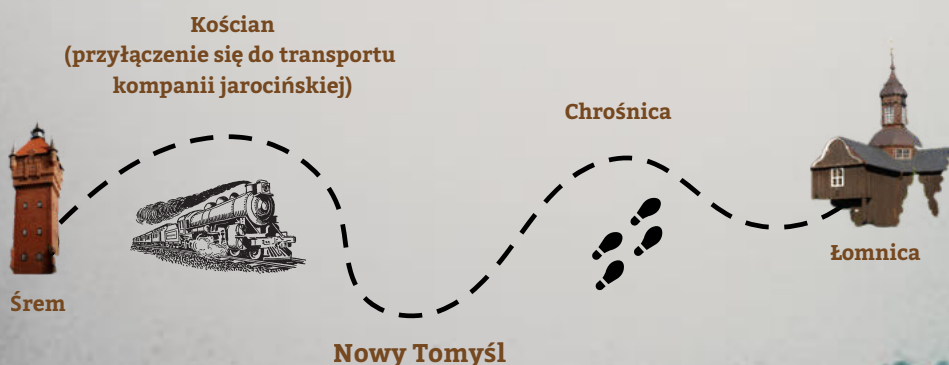
Na terenie Zbąszynia zlokalizowane były niemieckie **magazyny amunicji**;

Pomimo, że 3 stycznia 1919 roku przegłosowano uchwałę Rady Miasta o **przekazaniu miasta Polakom**, Niemcy nie opuścili swoich pozycji.

Podróż do Łomnicy

6 stycznia 1919 roku batalion śremski, pod dowództwem ppor. Stefana Chosłowskiego, w sile dwóch kompanii 1 i 4 (tzw. pierwszej kórnickiej), wraz z oddziałem karabinów maszynowych, ułanów oraz sekcjami sanitarną, telefoniczną i dwoma kuchniami polowymi, wyrusza ze Śremu pod Zbąszyń.

Kompania kórnicka została rozlokowana we wsi Łomnica. Żołnierzy skoszarowano w szkole (dzisiaj Szkoła Podstawowa im. Powstańców Wielkopolskich w Łomnicy), a dowództwo zajęło osobny budynek przy szkole (dzisiaj mieszkanie prywatne).

Stowarzyszenie Pasjonat w 2019 roku postanowiło "odszukać" wspomniane budynki i sprawdzić, jak wyglądają po upływie 100 lat od powstania...

Fotografia sekcji karabinów maszynowych kompanii kórnickiej - na zdjęciu widoczne charakterystyczne okna szkoły podstawowej w Łomnicy.

Kompania kórnicka w Łomnicy

Oficyna przy dworze pani Schaepke w Łomnicy - na tle drewnianej werandy pierwsza kompania kórnicka wykonała pamiątkowe zdjęcie.

Do dzisiaj świetnie zachowały się zdobienia stropu na obu fotografiach.

Dowództwo kompanii kórnickiej zostało zakwaterowane w osobnym budynku (domu urzędnika gospodarczego) przy szkole .

Od tego momentu dom ten pełnił funkcję sztabu kompanii kórnickiej.

Skład batalionu śremskiego

Batalion śremski - ppor. Stefan Chosłowski :

- 1 kompania (śremska) – d-ca ppor. J. Muślewski (ok. 130 powstańców)
- 4 kompania (kórnicka) - d-ca sierż. S. Celichowski (ok. 150 powstańców, 3 ciężkie karabiny maszynowe, 3 lekkie karabiny maszynowe)
- oddział karabinów maszynowych – d-ca D. Kęszycki
- oddział ułanów - d-ca W. Unrug
- sekcja telefonistów - d-ca A. Kozik
- oddział sanitarny i tabor z dwoma kuchniami polowymi

4 kompania batalionu śremskiego (tzw. pierwsza kompania kórnicka) - sierż. Stanisław Celichowski:

- 1 pluton (kórnicki) – d-ca zast. ofic. Adam Olsztyński
- 2 pluton (Robakowo i Gądko) – d-ca kpr. Stanisław Walkowiak
- 3 pluton (bniński) - d-ca plut. Franciszek Zięta
- pluton karabinów maszynowych (4 ciężkie karabiny maszynowe) - d-ca Jan Janicki (w niektórych źródłach podaje się że d-cą był Bolesław Pudelski)

08.01.1919 r.

Potyczka patrolu kompanii kórnickiej z Niemcami pod Strzyżewem.

7-10.01.1919 r.

Przybycie pod Zbąszyń posiłków Niemieckich (900 żołnierzy + 30 karabinów maszynowych i 10 dział).

16.01.1919 r.

Wyjazd głównego dowódcy batalionu śremskiego po posiłki do Śremu.

18.01.1919 r.

Wycofanie kompanii kórnickiej spod Zbąszynia.

09.01.1919 r.

Przerwanie połączenia telefonicznego między Trzcielem, a Zbąszyniem oraz przygotowanie planu ataku na Zbąszyń.

11.01.1919 r.

Walki o Strzyżewo. Drugi atak na Zbąszyń.

17.01.1919 r.

Odparcie Niemieckiego ataku na Łomnicę.

Ryc. 23. Sekcja karabinów maszynowych batalionu śremskiego. Na środku z psem Franciszek Frąckowiak, powstaniec z Kórnik. Koloryzacja AI zdjęcia
Źródło: Wawrzyniak J. Śrem w małych monografiach (dostęp: 11.10.2025 r.)

**Ryc. 25. Powstańcy
ze Zbąszynia z
karabinem
MG08/15**

Źródło: Wielkopolska Biblioteka Cyfrowa (dostęp: 12.03.2025 r.)

Odparcie ataku na Łomnicę 17.01.1919 r.

Po nieudanym ataku na Zbąszyn, **16.01.1919 r.** dowódca batalionu śremskiego, ppor. Stefan Chosłowski, wyjechał do Śremu w celu sprowadzenia posiłków dla powstańczych wojsk. Niemcy sprytnie wykorzystali chwilowe braki w dowodzeniu i **17.01.1919 r.** przeprowadzili duży kontratak, uderzając między innymi na Łomnicę.

Pierwsze walki rozpoczęły się w centrum wsi, gdzie oddziały niemieckie natrafiły na oddział wartowniczy kompanii kórnickiej.

Celichowski do walki wysłał **1 i 2 pluton**, które wypchnęły Niemców z centrum wsi, zabezpieczając jednocześnie jej północną flankę.

3 pluton kompanii kórnickiej okopał się na skraju wsi, zmuszając Niemców do ustawienia się tyłem do Nowego Dworu, w którym stacjonowała kompania opalenicka. Celichowski tym samym przygotował oddziały do kontrataku, który wkrótce nastąpił.

Niestety przedwczesny atak 3 plutonu zniweczył plany okrążenia Niemców, przynosząc jednocześnie **duże straty** w szeregach powstańców, którzy szturmowali pozycje niemieckie przez otwarte pole pokryte śniegiem.

Atak wojsk niemieckich został odparty, lecz zwycięstwo powstańców nie było całkowite. Obie strony poniosły duże straty, a morale powstańcze znacząco podupadły.

18.01.1919 r. pierwsza kompania kórnicka została zastąpiona oddziałami powstańczymi z Poznania i odesłana do domu. Walki o Zbąszyn w styczniu 1919 r. zakończyły się niepowodzeniem strony polskiej – mimo kilku prób szturmów, silny niemiecki garnizon wspierany przez miejscową ludność i dysponujący artylerią oraz bronią maszynową, utrzymał miasto, a powstańcy ponieśli ciężkie straty. Miasto przeszło w ręce powstańców dopiero po zawarciu rozejmu w Trewirze (16 lutego 1919), który wyznaczył linię demarkacyjną i zakończył walki w tym rejonie.

Leszno

13.01 – 29.07.1919 r.

Ryc. 26. Oddział sanitarny batalionu śremskiego na powstańczym froncie pod Lesznem Źródło: Wawrzyniak J. Śrem w małych monografiach (dostęp: 11.10.2025 r.)

Ryc. 27. Powstańcy Wlkp. na probostwie w Osiecznej Źródło: Szukaj w archiwach (dostęp: 12.04.2025 r.)

Ryc. 28. Grupa szturmowa 2 kompanii śremskiej w Kąkolewie Źródło: Wawrzyniak J. Śrem w małych monografiach (dostęp: 11.10.2025 r.)

Odcinek "Osieczna"

W trakcie gdy 4 kompania batalionu śremskiego (**tzw. pierwsza kompania kórnicka**) walczy na froncie zachodnim (Zbąszyń), Sylwester Gawrych organizuje z rezerw kórnicko-bnińskich oraz ochotników z pobliskich wsi **tzw. drugą kompanię kórnicką**, która powstaje "ad hoc", poza strukturami batalionu śremskiego, a nawet bez wiedzy niektórych dowódców wojskowych z Kórnika, zajętych wtedy walkami pod Zbąszyniem.

11.01.1919 r. - Druga kompania kórnicka wyrusza do Śremu, w sile 80 powstańców

12.01.1919 r. - Wymarsz 2 kompanii batalionu śremskiego i **tzw. drugiej kompanii kórnickiej** na front leszczyński – oddziałami dowodzi ppor. Henryk Świniarski

Ryc. 29. Powstańcy Wielkopolscy w okopach
Źródło: Szukaj w archiwach (dostęp: 12.04.2025 r.)

Druga kompania kórnicka w Lipnie

13.01.1919 r. - powstańcza kolumna ze Śremu konnymi wozami w sile 200 osób przybyła przez Krzywiń na odcinek frontowy „Osieczna” pod Leszmem. Oddział powstańczy został podzielony:

- 2 kompania batalionu śremskiego - odcinek frontowy „Pawłowce” (Kąkolewo);
- druga tzw. kompania kórnicka - odcinek „Osieczna” (Lipnio - Wyciążkowo) - powiększenie oddziału do 120 osób ochotnikami z okolicy.

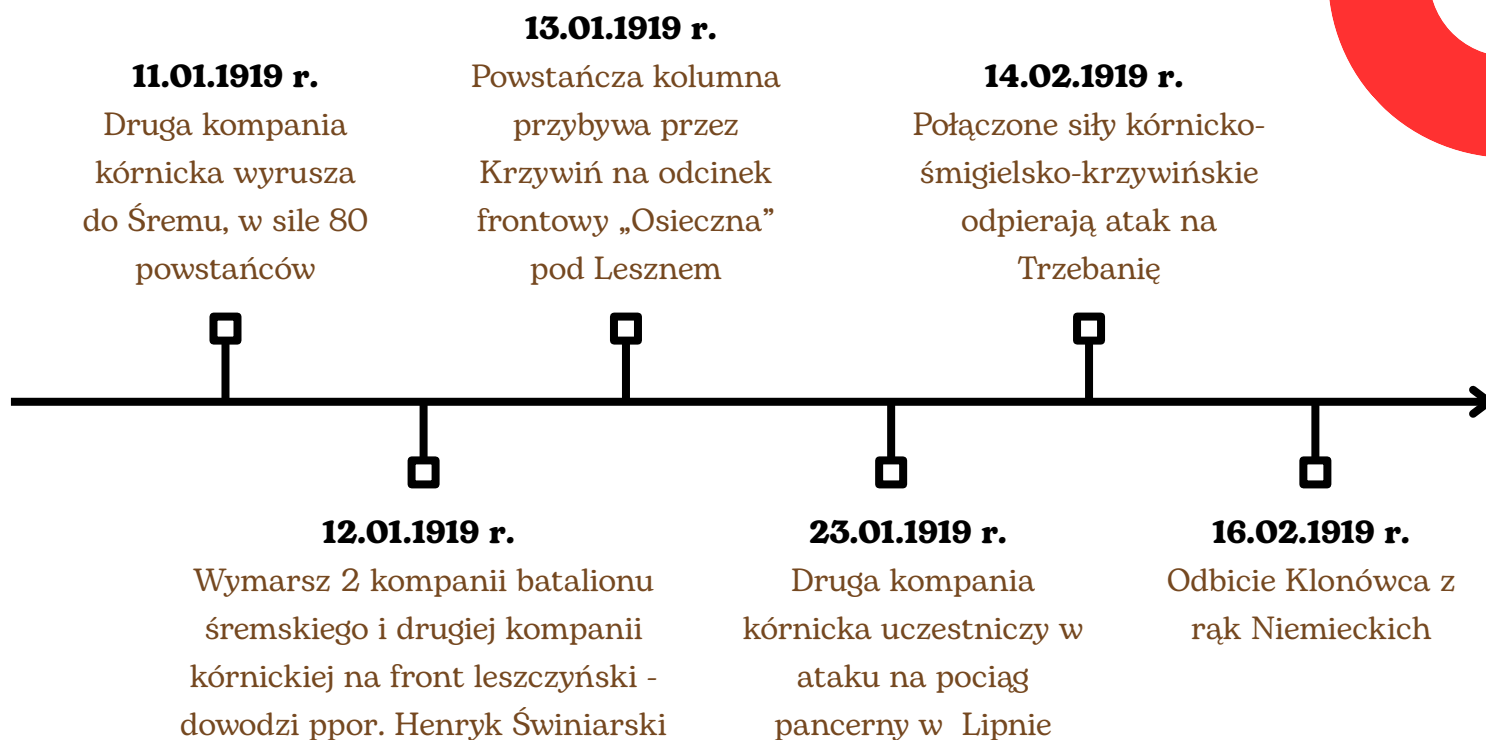
ŚREM

WYRZEKA

KRZYWIŃ

OSIECZNA

WYCIĄŻKOWO

Walka z pociągami pancernymi 23.01.1919 r.

Po wcześniejszych akcjach zaczepnych Niemcy dopiero 23.01.1919 r. decydują się na większy atak na pozycje powstańcze. Wykorzystują w tym celu dwa pociągi pancerne, które zostają wysłane do Lipna i Klonówca.

Druga kompania kórnicka zostaje poinformowana o tych planach i uprzednio niszczy tory kolejowe w Lipnie, szykując zasadzkę na zbliżający się pociąg. O godz. 15:00 pociąg wjeżdża na stację w Lipnie, gdzie zostaje ostrzelany przez przygotowanych powstańców. Według różnych relacji 3 wagony wykoleiły się w miejscu rozkręcenia torów lub zostały odczepione od składów przez powstańców. W ostatnim momencie przeciwnikowi udaje się wycofać lokomotywę.

Ryc. 30. „Walka z pociągami pancernymi pod Lipnem, styczeń 1919 r.”, autorstwa K. Stobieckiego, 1947 r.
Źródło: Zbiory Biblioteki Kórnickiej PAN

Odbicie Klonówca 16.02.1919 r.

Rankiem, 16.02.1919 r. oddział niemieckiego Grenzschtzu, w sile 80-150 osób, wtargnął do Klonówca w celach rabunkowych i wyparł stamtąd pluton drugiej kompanii kórnickiej.

Pomimo początkowego zaskoczenia sierżant Józef Król szybko zorganizował kontratak. Wraz z 16 powstańcami, wyposażony dodatkowo w lekki karabin maszynowy z Goniembic, brawurowo zaatakował kilkakrotnie silniejszy niemiecki oddział w Klonówcu, wypierając go stamtąd i zadając straty: dwóch poległych i dwunastu rannych. Wszystko to pod ostrzałem niemieckiej artylerii.

Na nieprzyjaciela zdobyto jeden lekki karabin maszynowy, 1000 naboji, 40 granatów ręcznych oraz odzyskano skradzione łupy.

Ryc. 31. Dwór w Klonówcu
Źródło: Szukaj w archiwach (dostęp: 12.04.2025 r.)

31

32

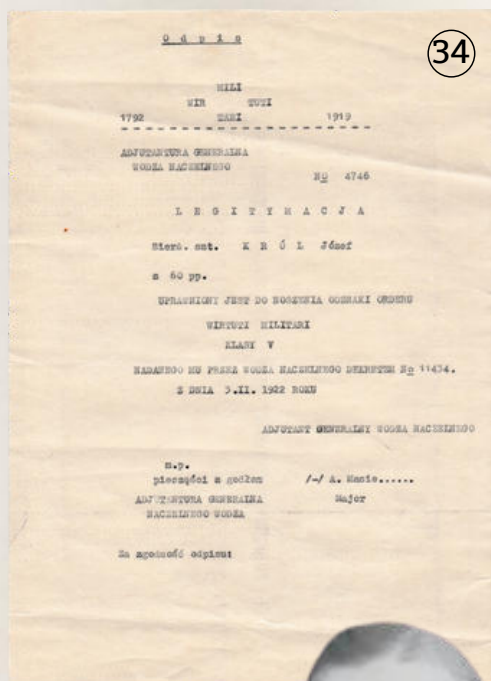
Ryc. 32. Niemiecki oddział Grenzschtzu
Źródło: Szukaj w archiwach (dostęp: 12.04.2025 r.)

33

Ryc. 33. Order Virtuti Militari
Źródło: Wikipedia (dostęp: 12.04.2025 r.)

Za brawurowy atak na Klonówiec sierżant Józef Król odznaczony został orderem Virtuti Militari V klasy. Po wojnie, w obawie przed represjami Józef Król zakopał legitymację, której nigdy już nie odzyskał.

34

Józef Król – kawaler Virtuti Militari

Ryc. 34. Legitymacja Józefa Króla dołączona do orderu Virtuti Militari
Źródło: Kórniczanin (dostęp: 12.04.2025 r.)

Ryc. 35. Legitymacja Józefa Króla - weterana Powstania Wlkp.
Źródło: Kórniczanin (dostęp: 12.04.2025 r.)

35

Ryc. 36. Józef Król w pruskim mundurze
Źródło: Kórniczanin (dostęp: 12.04.2025 r.)

36

Rawicz

6.02 – 14.09.1919 r.

Ryc. 37. Pierwsza kompania kórnicka pod Rawiczem
Źródło: Wawrzyniak J. Śrem w małych monografiach (dostęp: 11.10.2025 r.)

Ryc. 38. Powstańcy śremscy w szpitalu na froncie pod Rawiczem. Drugi z prawej stoi d-ca oddziału karabinów maszynowych Franciszek Frackowiak, powstaniec z Kórnik
Źródło: Wawrzyniak J. Śrem w małych monografiach (dostęp: 11.10.2025 r.)

Ryc. 39. Niemiecka artyleria pod Rawiczem
Źródło: Wawrzyniak J. Śrem w małych monografiach (dostęp: 11.10.2025 r.)

Odcinek rawicki

Sytuacja na odcinku rawickim w na początku **lutego 1919** roku nie napawała optymizmem. Dwie bitwy o Rawicz (**3-4 i 5-6 lutego 1919 r.**) nie zmieniły nic w położeniu i sytuacji strony polskiej oraz niemieckiej. Wyjątkowa nieudolność dowództwa odcinka rawickiego i popełnianie wciąż tych samych błędów doprowadziły do rozgoryczenia i zniechęcenia wśród powstańców.

Brak jednolitego dowództwa

Zbyt rozciągnięte pozycje powstańcze na linii frontu

Brak dostatecznej komunikacji i rozpoznania wroga

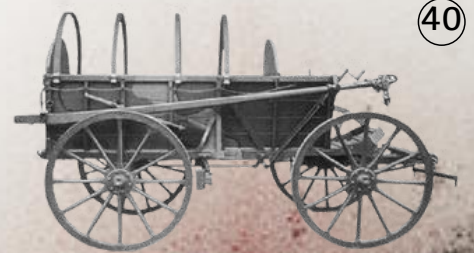

Brak odpowiedniej dyscypliny wojskowej

Braki w wyposażeniu i amunicji

Ryc. 40. Wóz taborowy typu niemieckiego M. 95
Źródło: Żarowska Izba Historyczna (dostęp: 14.06.2025 r.)

40

Batalion śremski w Miejskiej Górcie

Na rozkaz Dowództwa Głównego Wojsk Wielkopolskich (**7 lutego 1919 r.**) przybył do Miejskiej Górki batalion śremski (dowódca Stefan Chosłowski), liczący ok. 550 dobrze zorganizowanych, wyposażonych, uzbrojonych i zdyscyplinowanych żołnierzy. Batalion składał się z trzech kompanii tj. z **1, 3** oraz **4** kompanii batalionu (tzw. pierwsza kompania kórnicka), samodzielnego oddziału ciężkich karabinów maszynowych, oddziału łączności i oddziału konnych zwiadowców.

Ryc. 41. Powstańcze stanowisko obserwacyjne
Źródło: Wikipedia (dostęp: 11.10.2025 r.)

41

Ryc. 42. Pruska kuchnia polowa
Źródło: Archiwum Allegro (dostęp: 12.05.2025 r.)

42

Ryc. 43. Karabiny maszynowe MG08 i MG08/15
Źródło: The Armory Life (dostęp: 12.05.2025 r.)

43

Reorganizacja odcinka frontu pod Rawiczem

Dla lepszej organizacji działań pod Rawiczem, front podzielono na trzy odcinki bojowe, które następnie obsadzono odpowiednimi oddziałami powstańczymi:

I – Kawcze, Zakrzewo, Żołędnica, Annopol – obsadzony przez batalion jarociński w składzie pierwsza, trzecia i czwarta kompania jarocińska oraz druga kompania koźmińska - prawe skrzydło odcinka;

II - Jagodna, Miejska Górka i Niemarzyn - obsadzony przez batalion śremski w składzie, 1 i 3 kompania oraz 4 kompania batalionu (**tzw. pierwsza kompania kórnicka**), samodzielny oddział ciężkich karabinów maszynowych, oddział łączności i oddział konnych zwiadowców - centrum odcinka;

III – Słupia Kapitulna, Stwolno, Zielona Wieś, Widawy – osadzony został przez batalion słupecki składający się z kompanii słupeckiej, kompanii dublińskiej i 1 kompanii koźmińskiej – lewe skrzydło odcinka

**Ryc. 44. Jan Siwek
z kompanii
kórnickiej na froncie
pod Rawiczem**

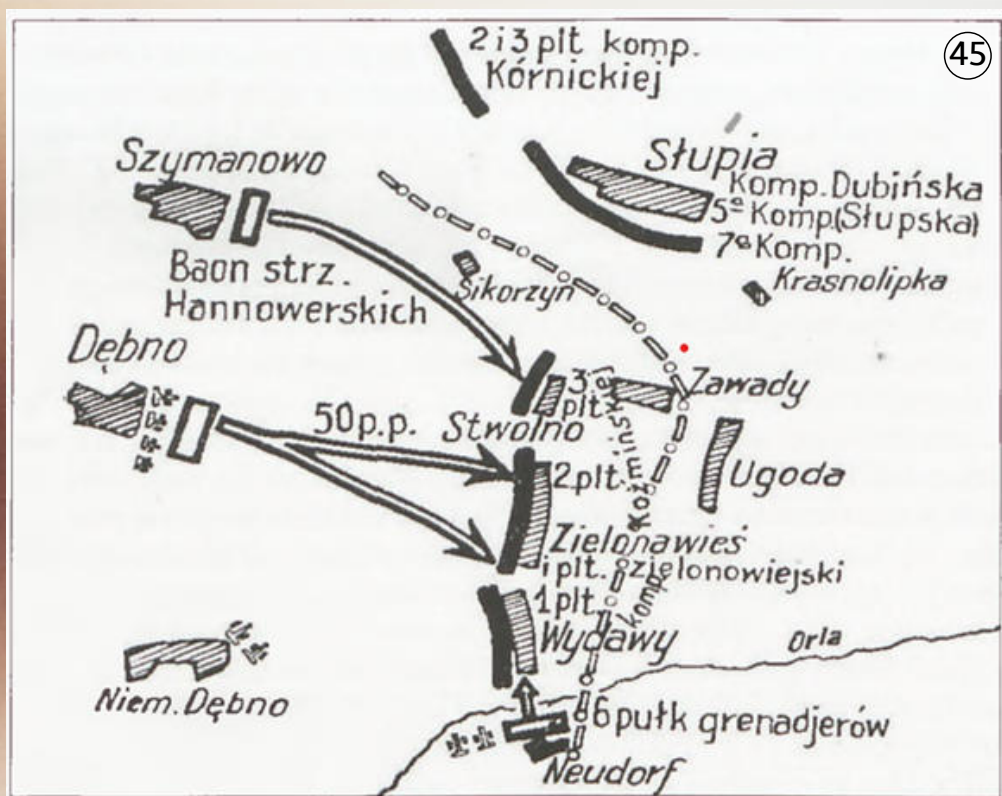

Źródło: Wawrzyniak J. Śrem w małych monografiach (dostęp: 11.10.2025 r.)

Bitwa o Zieloną Wieś (10.02.1919r.)

Po zatrzymaniu natarcia niemieckiego pod **Miejską Górką**, uwaga nieprzyjaciela przeniosła się na południe. Niemcy postanowili spróbować zdusić powstanie w okręgu rawickim uderzeniem na innym odcinku. Tym samym w kręgu zainteresowania nieprzyjaciela znalazł się odcinek południowy obsadzony przez oddziały słupeckie, kompanię dubińską i pierwszą kompanię koźmińską czyli tzw. lewe skrzydło odcinka rawickiego. Warto dodać, że oddziałem powstańczym spajającym lewe skrzydło odcinka rawickiego z centrum była tzw. pierwsza kompania kórnicka, czyli **4 kompania batalionu śremskiego**, co miało ogromne znaczenie w nadchodzących dniach dla dalszego przebiegu działań powstańczych. Niemcy zamierzali przeprowadzić uderzenie w trzech grupach: dwie miały uderzyć na Zieloną Wieś, jedna - na Słupie i Stwolno.

Powstańcy na lewym skrzydle odcinka rawickiego w dniu **9.02.1919 r.** dowiedzieli się od wziętego do niewoli żołnierza niemieckiego o kierunku uderzenia i w niektórych miejscowościach rozpoczęli razem z cywilami umacniać pozycje obronne. Wcześniej rano w dniu ataku Niemców tj. **10.02.1919 r.** miało miejsce spotkanie na moście, na rzece Orla, dowódcy kompanii kozłmińskiej Michała Lorkiewicza z generałem majorem Freiherr von Luttwitz który zaproponował powstańcom poddanie się. W wyniku braku zgody powstańców na poddanie się o godz. 6:00 rozpoczął się niemiecki atak na całe lewe skrzydło odcinka rawickiego. Do godzin południowych nieprzyjacieli zajął i ograbiał Stwolno, Zieloną Wieś i Wydawy. Dalszy szturm prowadzono na północ przez Zawady w kierunku Słupi Kapitulnej, gdzie Niemcy natrafili na skuteczny opór wycofujących się Polaków.

Ryc. 45. Plan bitwy o Zieloną Wieś

Źródło: Wawrzyniak J. Śrem w małych monografiach (dostęp: 11.10.2025 r.)

Bitwa o Zieloną Wieś (10.02.1919r.)

9.02.1919 r.

Pojmanie niemieckiego żołnierza, informacja o planowanym ataku wojsk niemieckich.

10.02.1919 r. - godz. 6:00

Rozpoczęcie ostrzału pozycji powstańczych przez baterie niemieckie.

10.02.1919 r. - godz. 12:00

Niemcy zajmują Stwolno, Zieloną Wieś i Wydawy. Dalszy szturm, prowadzony jest na północ przez Zawady w kierunku Słupi Kapitulnej.

10.02.1919 r. - godz. 13:00

Powstańcy z baterii Muślewskiego, która została oddelegowana do pomocy Stanisławowi Celichowskiemu, zajmują pozycje w lesie Krasnolipka i rozpoczynają ostrzał niemieckich pozycji w Stwolnie i Sikorzynie.

10.02.1919 r. - godz. około 5:00

Pertraktacje dowódców na moście rzeki Orla, wysunięcie przez Niemców propozycji kapitulacji oddziałów powstańczych.

10.02.1919 r. - godz. 10:30

Kompania kórnicka swoimi dwoma plutonami zabezpiecza odcinek drogi między Słupią i Zawadami.

10.02.1919 r. - godz. 12:00

Otrzymanie rozkazu odbicia Zielonej Wsi przez kompanię kórnicką.

10.02.1919 r. - ok. godz. 14:00

Kompania kórnicka po otrzymaniu odpowiedniej ilości amunicji do karabinów maszynowych rozpoczyna atak na Zawady i odbija je z rąk Niemców.

10.02.1919 r. - ok. godz. 16:00

Powstańcy z kompanii kórnickiej przełamali obronę Stwolna, a następnie uderzyli w kierunku Zielonej Wsi, ścigając wycofujących się Niemców.

10.02.1919 r. - godz. 19:00

Wycofanie się Niemców za Wydawy, przejście miejscowości przez powstańców.

10.02.1919 r. - godz. 19:00

Brawurowy atak na bagnety, wyzwalający Zieloną Wieś. Odbicie łupów zagrabionych z okolicznych miejscowości przez Niemców.

Kompania kórnicka **odegrała ważną, choć często pomijaną rolę** w działaniach prowadzonych w rejonie Rawicza na początku 1919 roku. Oddział został skierowany na południowy odcinek frontu, gdzie powstańcy próbowali odbić Rawicz i zmusić silny garnizon niemiecki do kapitulacji. Kórniczanie, którzy przybyli na odcinek rawicki, stanowili znaczące wsparcie dla walczących tam oddziałów powstańczych. Pierwsza kompania kórnicka brała udział w potyczkach w okolicznych miejscowościach oraz w działaniach mających na celu utrzymanie zdobytych pozycji oraz uniemożliwienie Niemcom ewentualnych kontrataków. **Choć powstańcy z Kórnika nie uczestniczyli w głównych szturmach na miasto**, ich obecność wzmacniała siły powstańcze na tym odcinku i pozwalała utrzymać ciągłość frontu, aż do zakończenia walk o Rawicz.

Ryc. 46. 1 batalion 11 płk. strzelców wlkp. pod Miejską Górką. Koloryzacja AI
Źródło: Szukaj w archiwach
(dostęp: 12.04.2025 r.)

Po powstaniu...

Pierwsza kompania kórnicka, jako 4 kompania batalionu śremskiego na podstawie rozkazu z dnia 23.02.1919 r. została włączona do nowo utworzonej jednostki tj. **11 Pułku Strzelców Wielkopolskich**. Warto dodać, że batalion śremski został przemianowany na I batalion tego pułku. W grudniu 1919 r. pułk ten ochraniał linię demarkacyjną pod Kępem. W styczniu 1920 r. 11 Pułk Piechoty przejmował Kępno oraz mały obszar Śląska z miasteczkiem Bralin, przyznany Polsce na mocy traktatu wersalskiego. W lutym 1920 r. pułk przemieszczono do Lidy, gdzie rozpoczął swój chlubny szlak bojowy przeciw armii bolszewickiej. Z dniem 5 lutego 1920 r., w ramach unifikacji nazw jednostek Wojska Polskiego, 11 Pułk Strzelców Wlkp. otrzymał miano 69 Pułku Piechoty Wielkopolskiej i włączony został w skład 17 Dywizji Piechoty Wojska Polskiego.

Druga kompania kórnicka na początku marca 1919 r. została włączona do powstałego wtedy **6 Pułku Strzelców Wlkp.** Większość kórniczan trafia wtedy do 6 i 7 kompanii II batalionu tego pułku które stacjonowały wtedy na odcinku „Poniec” pod Lesznem. Sylwester Gawrych opuścił swoją kompanię 5.04.1919 r., podejmując służbę w Naczelnej Radzie Ludowej w Poznaniu. Po włączeniu w 1920 r. Armii Wielkopolskiej w skład Wojska Polskiego i ujednoliceniu numeracji jednostek dotychczasowy 6 Pułk Strzelców Wlkp., otrzymał miano 60 Pułku Piechoty Wlkp. w wszedł w skład 15 Dywizji Piechoty Wojska Polskiego.

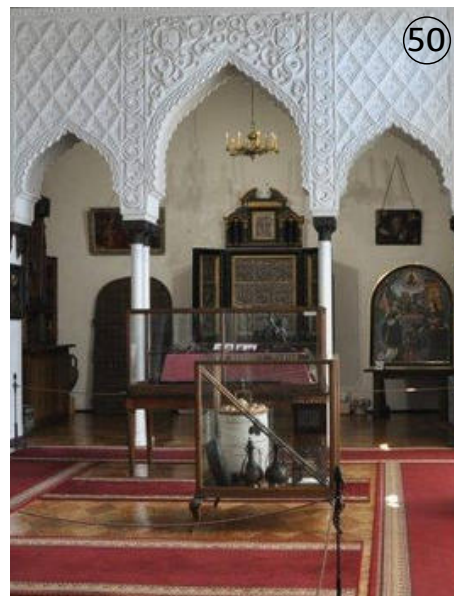
Ryc. 47. Sztab batalionu śremskiego. Koloryzacja AI
Źródło: Szukaj w archiwach (dostęp: 12.05.2025 r.)

Ryc. 48. Artyleria niemiecka pod Zbąszyniem. Koloryzacja AI
Źródło: Wawrzyniak J. Śrem w małych monografiach (dostęp: 11.10.2025 r.)

49

50

26.01.1919 r. na placu Wilhelmowskim (obecnie pl. Wolności) w Poznaniu odbyło się uroczyste zaprzysiężenie **Wojsk Wielkopolskich**. Żołnierze składali swoją przysięgę przed zabytkowym XVII wiecznym ołtarzem. Został on wypożyczony z zamku w **Kórniku** i stanowił część kolekcji Tytusa Działyńskiego. Wspomniany właściciel dóbr kórnickich w XIX wieku zlecił wykonanie tego ołtarza z drogocennych, srebrnych płytek nabytych od zakonu Dominikanów.

51

Historia pewnego ołtarza z Kórnika...

Jaka historia wiąże się ze wspomnianymi srebrnymi płytkami i dlaczego były one tak ważne dla Tytusa Działyńskiego? Według legend i pogłosek w 1683 roku król **Jan III Sobieski** dziękował Bogu za odniesione zwycięstwo pod Wiedniem, modląc się przed ołtarzem, którego elementem były właśnie wspomniane powyżej płytki. Bezcenny eksponat jest jedną z "perełek" kórnickiego Muzeum Zamkowego oraz niemyym świadkiem chwały oręża polskiego na przestrzeni wieków.

52

53

54

Ryc. 49. Zaprzysiężenie Wojsk Wielkopolskich w Poznaniu (widoczny ołtarz z Kórnika w prawym, górnym rogu)
Źródło: Cyryl.pl (dostęp: 12.05.2025 r.)

Ryc. 52. Opisywany ołtarz z Kórnika
Źródło: Zbiory własne

Ryc. 50. Wnętrze zamku w Kórniku z eksponowanym ołtarzem
Źródło: zbiory własne

Ryc. 53. Zaprzysiężenie Wojsk Wielkopolskich w Poznaniu (w centralnym punkcie widoczny ołtarz z Kórnika)
Źródło: Cyryl (dostęp: 12.05.2025 r.)

Ryc. 51. Tytus Działyński
Źródło: Dzieje.pl (dostęp: 12.05.2025 r.)

Ryc. 54. Ołtarz na Placu Wolności
Źródło: Cyryl (dostęp: 12.05.2025 r.)

HISTORIA PEWNEJ SKRZYNI Z KÓRNIKA

Pewnego czerwcowego dnia odebraliśmy telefon od jednego z obserwatorów naszego profilu na Facebooku.

“... podczas remontu jednej z kórnickich kamienic wywiązała się rozmowa o przeszłości tego miejsca. Rozmówca, starszy pan, podzielił się wspomnieniami o swoim wujku, który był powstańcem... Opowiedziałem mu (przyp. red.) o naszym Stowarzyszeniu i celach, które realizujemy. Zdecydował, że chętnie przekaze nam skrzynię po owym powstańcu, by zachować ją od całkowitego zniszczenia i zapomnienia”.

W trakcie rozmowy ustalono, że właścicielem mieszkania w kamienicy jest pan Lechosław Marciniak, a przekazana Stowarzyszeniu Pasjonat skrzynia należała do **Powstańca Wielkopolskiego z Kórnika - Jana Laurentowskiego**.

Jan Laurentowski, syn Stanisława i Elżbiety Małeckich, urodził się 25.12.1885 roku w Kórniku. W grudniu 1918 wstąpił ochotniczo do oddziałów Powstańców Wielkopolskich i brał udział w walkach pod Gnieznem, następnie pod Rynarzewem, Janówcem, Międzychodem, Zbąszyniem i Wolsztynem. Walczył jako Powstaniec Wielkopolski na froncie północnym i zachodnim. Od 01.01.1919 do 30.04.1919 roku pełnił funkcję instruktora w 4. pułku Strzelców Wielkopolskich w Gnieźnie. Od 29.06.1919 pełnił funkcję dowódcy kompanii, aż do roku 1920. Od 03.01.1921 do 30.04.1921 roku oficer 61 P.P. Wlkp. (7. pułk Strzelców Wielkopolskich). Odznaczony Wielkopolskim Krzyżem Powstańczym.

W okresie II wojny Światowej pojmany i torturowany przez Gestapo (28.02.1940r.)

Przetrzymany w więzieniu w Rawiczu. Zwolniony 05.05.1942 roku.

Zmarł 02.01.1966 roku w Kórniku. Pochowany na miejscowym cmentarzu parafialnym.

PRZYWRÓCIĆ DAWNY BLASK...

Przekazana przez Pana Lechosława skrzynia wymagała natychmiastowej renowacji, aby mogła cieszyć oko każdego oglądającego. Stowarzyszenie Pasjonat podjęło się tego zadania.

Przy skrzyni wykonano szereg prac, mających na celu zakonserwowanie jej na przyszłe lata (pozbyto się korników, zaimpregnowano powierzchnie drewniane). Odnowiono elementy metalowe, uzupełniono gwoździe, dołożono brakujące obicia skórzane i ozdobne elementy. Wszystko z dbałością o najmniejszy szczegół i zgodność historyczną.

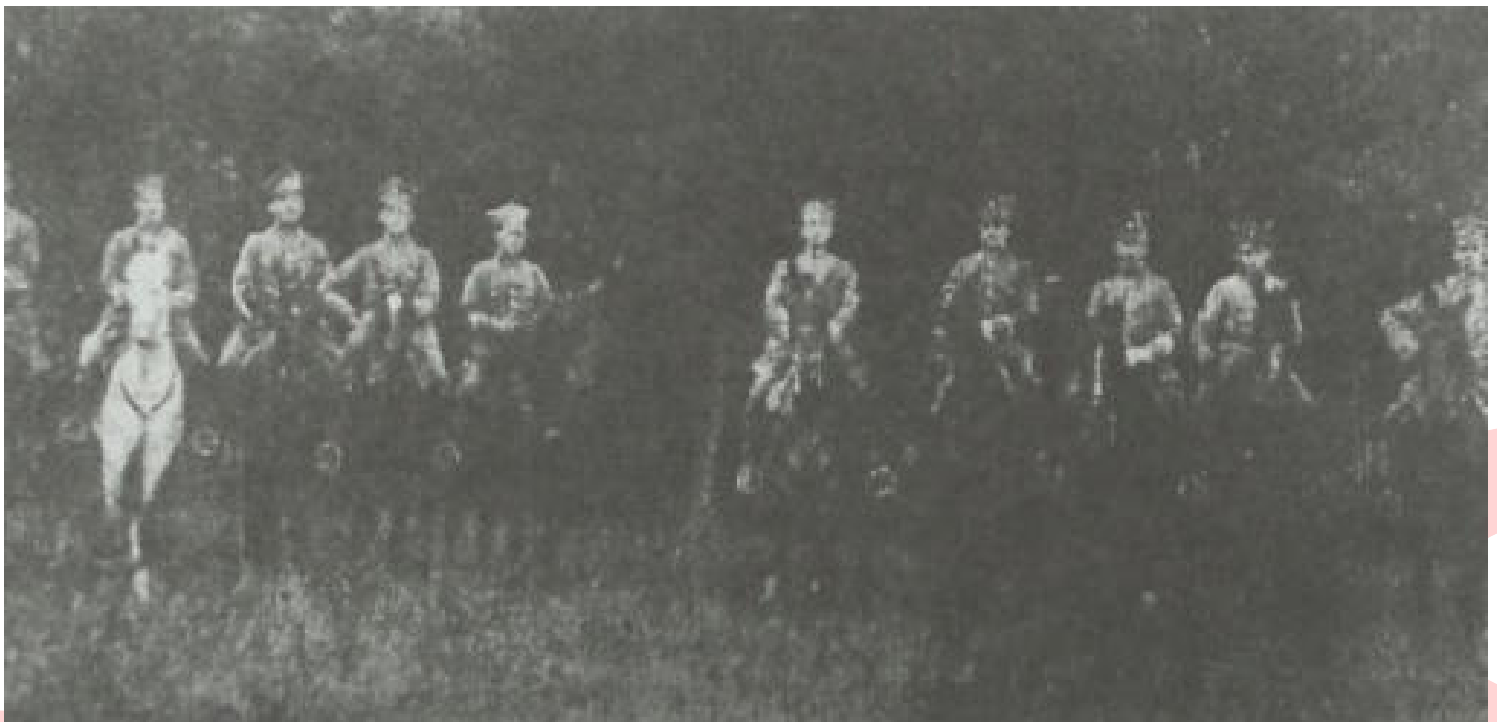
STAŁY EKSPONAT W POWSTAŃCZEJ KOLEKCJI

Odnowiona i odrestaurowana skrzynia stała się nieodzownym elementem każdej dioramy historycznej, Stowarzyszenia Pasjonat i jest prezentowana w ramach wydarzeń związanych z Powstaniem Wielkopolskim. Ekspонат z tamtej epoki jest “niemym świadkiem” historii Powstania w Kórniku i prawdziwą “perełką” w naszej kolekcji. Każdy przedmiot, o tak bogatej historii, stanowi dla nas nieocenioną wartość.

Ryc. 55. Stanisław Tłok - dowódca sekcji w 2 plutonie 4 kompanii (kórnickiej) batalionu śremskiego. Koloryzacja AI

Źródło: Wawrzyniak J. Śrem w małych monografiach (dostęp: 11.10.2025 r.)

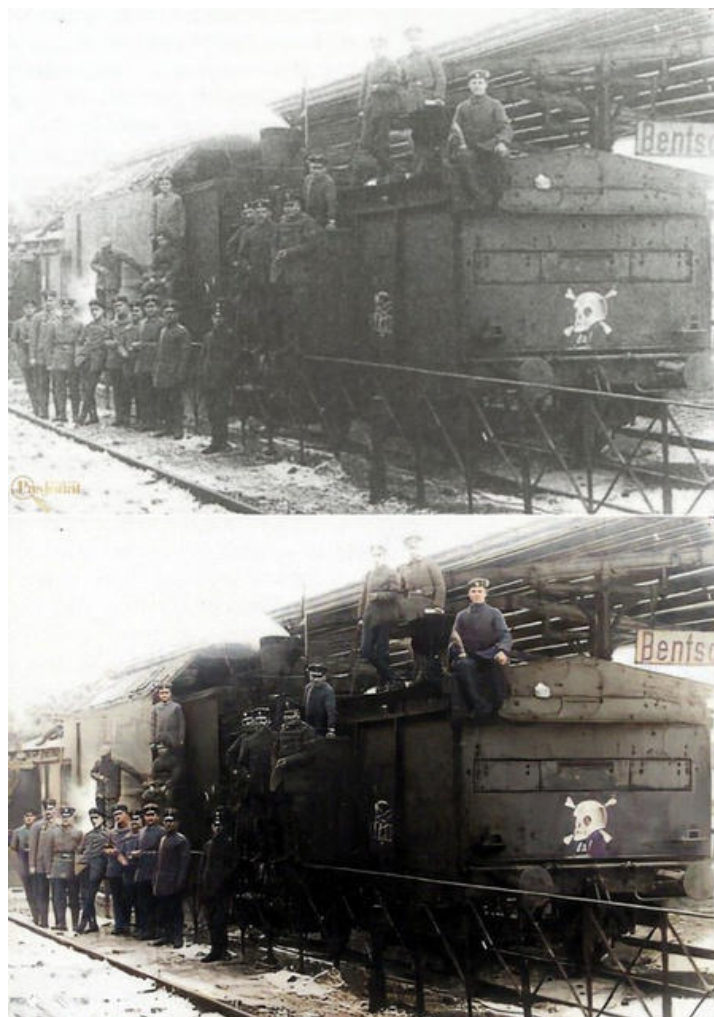

Ryc. 56. Kadra dowódcza batalionu śremskiego. Na białym koniu ppor. Stanisław Celichowski

Źródło: Wawrzyniak J. Śrem w małych monografiach (dostęp: 11.10.2025 r.)

Ryc. 57. Franciszek Wąkowiak, powstaniec batalionu śremskiego. Koloryzacja AI
Źródło: Wawrzyniak J. Śrem w małych monografiach (dostęp: 11.10.2025 r.)

Ryc. 58. Niemiecki pociąg pancerny pod Zbąszynem. Koloryzacja AI
Źródło: Wawrzyniak J. Śrem w małych monografiach (dostęp: 11.10.2025 r.)

O AUTORZE JAN SUSZCZYŃSKI

Fot. Julia Bubacz

Jan Suszczyński (ur. 2001 r.), Kórniczanin, magister inżynier Gospodarki Przestrzennej, na Uniwersytecie im. Adama Mickiewicza w Poznaniu. Wiedzę zdobywał również podczas studiów zagranicznych na Università degli Studi di Cagliari na Sardinii, we Włoszech.

Od najmłodszych lat pasjonat historii - od dziejów regionalnych i ogólnopolskich po szeroki kontekst historii świata. Wieloletni rekonstruktor historyczny, działający w ramach licznych środowisk rekonstrukcyjnych, konsekwentnie popularyzujący nowoczesne i angażujące sposoby przybliżania przeszłości. Ambasador lokalnej historii Wielkopolski, ze szczególnym uwzględnieniem okolic Miasta i Gminy Kórnik, w tym Powstania Wielkopolskiego na ziemiach kórnickich. Uczestnik wielu ogólnopolskich wydarzeń i inscenizacji historycznych. W 2016 roku wystąpił w spocie „CZERWIEC '56”, jako członek grupy rekonstrukcyjnej „Poznański Czerwiec 56”. Rok później, w 2017 roku, odtworzył główną rolę w widowisku historycznym przygotowanym na otwarcie Gali Sportów Walki „Poznański Czerwiec '56”, organizowanej przez Fundację Wielkopolski Boks. W 2018 roku uczestniczył w prestiżowej telewizyjnej transmisji koncertu „W chwilach próby zwycięstwo. Wielkopolanie śpiewają Niepodległej”, zorganizowanego z okazji stulecia wybuchu Powstania Wielkopolskiego. W 2019 roku wystąpił w realizacji filmu „Zdobycie Ławicy”, produkowanego we współpracy z Wielkopolskim Urzędem Wojewódzkim w Poznaniu, przyczyniając się do wiernej rekonstrukcji kluczowych wydarzeń historycznych regionu. Kolekcjoner epokowych militariów i doświadczony odtwórca historyczny. Pomysłodawca i założyciel Stowarzyszenia Pasjonat, aktywnie działającego od 2019 roku. Inicjator i koordynator wielu projektów edukacyjnych, historycznych oraz wydarzeń społeczno-kulturalnych, prowadzonych w ścisłej współpracy z lokalnymi instytucjami kultury, placówkami oświatowymi, władzami samorządowymi oraz Ministerstwem Obrony Narodowej. Pomysłodawca i organizator przedsięwzięć upamiętniających istotne wydarzenia historyczne Kórnika i Polski, realizowanych poprzez autorskie projekty badawcze i edukacyjne, prelekcje, publikacje oraz szeroko zakrojone działania popularyzatorskie prowadzone za pośrednictwem platform cyfrowych Stowarzyszenia Pasjonat.

Zaangażowany w życie kulturalne regionu, jako koordynator i tancerz w Zespole Pieśni i Tańca Ziemi Kórnickiej „Władysie”. Ponadto sędzia Wielkopolskiego Związku Koszykówki. Pasjonat podróży, koszykówki i narciarstwa.

Jedno można stwierdzić na pewno - trudno go przyłapać na nudzie.

Publikacja „Powstanie Wielkopolskie po kórnicku” to kolejny efekt jego nieustannej aktywności, zaangażowania i zamiłowania do lokalnej historii - lektura obowiązkowa dla wszystkich, którzy chcą odkryć ciekawe dzieje Kórnika i okolic, a zwłaszcza historię kompanii kórnickich i Powstania Wielkopolskiego.

Bibliografia

1. Wawrzyniak J. (2011). *Śrem w Powstaniu Wielkopolskim 1918-1919. Śrem w małych monografiach tom 4*. Biblioteka Publiczna Miasta i Gminy im. H. Święcickiego w Śremie, Śrem
2. *Materiały dotyczące Kórnik i Bnina na przełomie XIX i XX wieku*. Wielkopolska Biblioteka Cyfrowa
3. Celichowski S. (1935). *Wyprawa Zbąszyńska - wspomnienia uczestnika*. Głos Poznań, Poznań
4. Staszak J. (2019). *Rawicz 1919*, Bellona, Warszawa
5. Wawrzyniak J. (2012). *Józef Król - zapomniany dowódca kórnickich powstańców*. [w:] Kórniczanin, Grzegorowski Ł. (red), Miasto i Gmina Kórnik
6. Śliwiński E. (2019). *Południowo-zachodnia Wielkopolska w powstaniu 1918/1919 roku*. KSIEŻY MŁYN Dom Wydawniczy Michał Koliński, Łódź
7. Pohl J. (1958). *Referat wygłoszony przez Jana Pohla 27.XII.1958 na Akademii 40-lecia Powstania Wielkopolskiego w Kórniku*. Biblioteka Kórnicka PAN, Kórnik
8. Gibasiewicz S. *Kórnik i Bnin między wojnami 1919-1939*, Pamiętnik Biblioteki Kórnickiej, Kórnik
9. Weyman S., Gomolec L. (1976). *Kórnik i Bnin w walkach o wolność w latach 1794-1945*. Poznańskie Towarzystwo Przyjaciół Nauk, Poznań - Kórnik

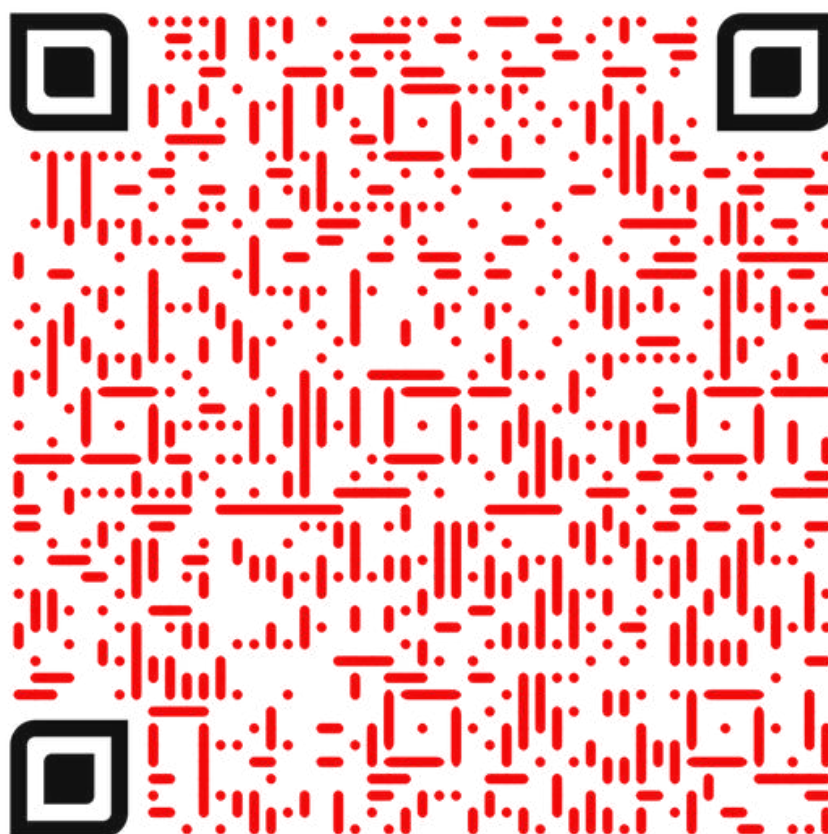
Źródła internetowe

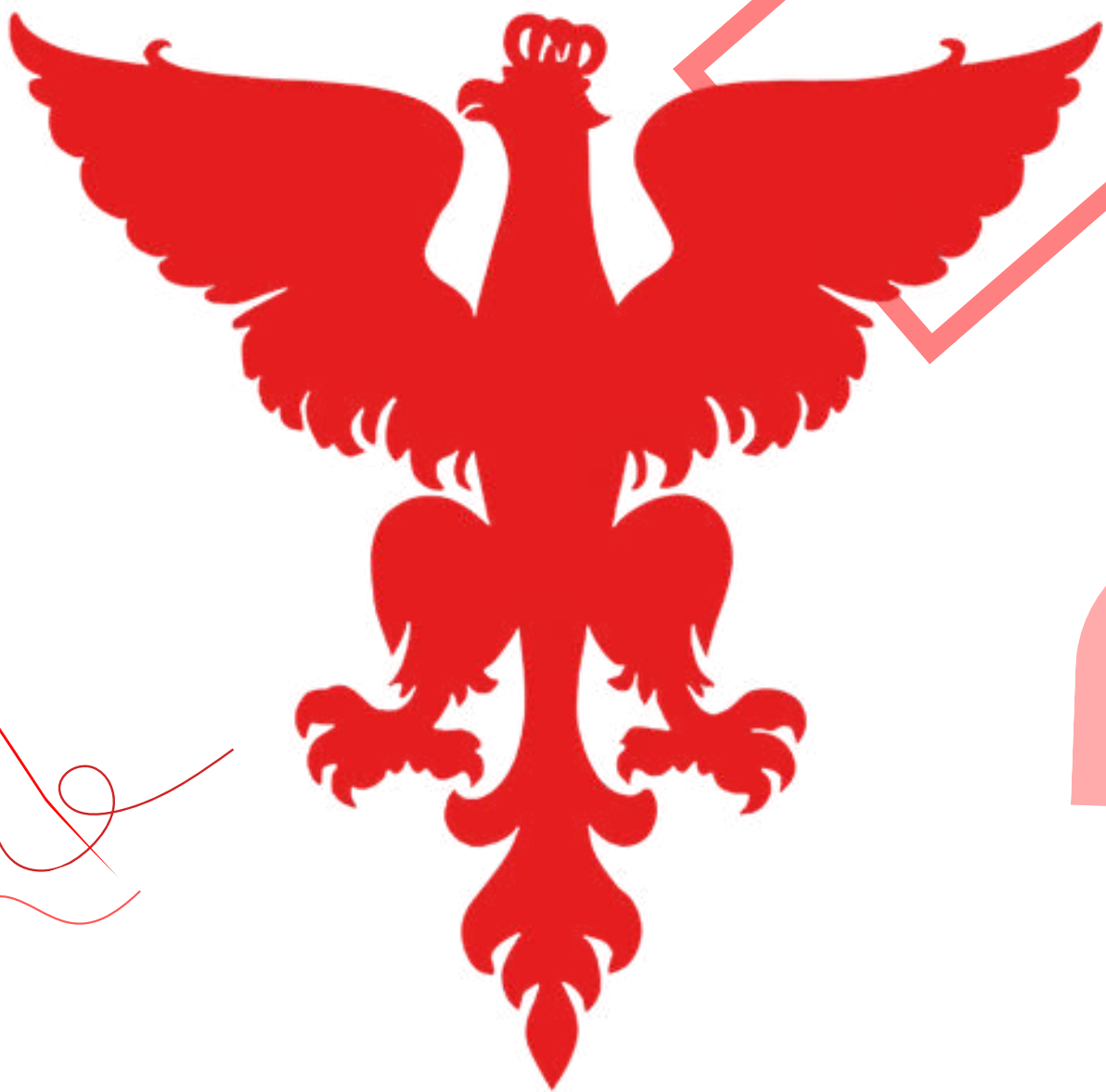
1. <https://wbc.poznan.pl/dlibra> (dostęp:
2. <https://cyryl.poznan.pl/> (dostęp: 12.05.2025 r.)
3. <https://platforma.bk.pan.pl/> (dostęp: 12.09.2025 r.)
4. <https://historia.org.pl/> (dostęp: 24.11.2025 r.)
5. <https://dzieje.pl/> (dostęp: 12.05.2025 r.)
6. <https://copilot.microsoft.com/chats/> (dostęp: 24.11.2025 r.)
7. <https://pl.wikipedia.org/wiki/> (dostęp: 11.10.2025 r.)
8. <https://historia.org.pl/> (dostęp: 11.10.2025 r.)
9. <https://muzeum.srem.pl/asp/> (dostęp: 11.10.2025 r.)
10. <https://www.geocaching.com/geocache/GC9EMQT> (dostęp: 24.11.2025 r.)
11. <https://kornik.tppw.pl/> (dostęp: 05.05.2025 r.)
12. <https://www.szukajwarchiwach.gov.pl/> (dostęp: 12.04.2025 r.)
13. <https://archiwum.allegro.pl/> (dostęp: 12.05.2025 r.)
14. <https://www.thearmorylife.com/> (dostęp: 12.05.2025 r.)
15. <https://izba.centrum.zarow.pl/> (dostęp: 14.06.2025 r.)

Publikacja dostępna jest również w
wersji **ONLINE** na stronie internetowej
Stowarzyszenia Pasjonat:

www.stowarzyszeniepasjonat.com

*Pobierz
tutaj!*

Współfinansowano ze środków Ministerstwa Obrony Narodowej jako część projektu „Śladem kompanii kórnickich - historia na kółkach” Stowarzyszenia Pasjonat, w ramach konkursu "Historia i tradycje oręza polskiego”.

Kórnik 2025

Zadanie publiczne
współfinansowane ze
środków
Ministerstwa Obrony
Narodowej